

Яценко Дар'я Іванівна,
студентка II курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти (групи БТм-1-24-2.0д)
спеціальності «Біографістика і текстологія»
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник:

О. В. Григоревська, доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри інформаційних комунікацій Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

МІЖ ЖИТТЯМ І ТЕКСТОМ: АВТОБІОГРАФІЧНІ МОТИВИ У ПРОЗІ ІРИНИ ВІЛЬДЕ

У статті досліджено автобіографічний вимір прози Ірини Вільде, зокрема механізми проникнення особистого досвіду, приватних переживань та соціокультурних умов у художню тканину її творів. Проаналізовано, як письменниця інтегрує власну біографію в літературний наратив, моделюючи жіночі характери, простір галицького міста, проблематику родинних стосунків і травматичного досвіду міжвоєнної доби. Узагальнено критичні студії, що трактують прозу Вільде як форму художнього самовисловлення, і з'ясовано, які елементи її життяпису стають структуротворчими для романів «Сестри Річинські», циклу «Метелики на шпильках» та ранньої новелістики. У статті простежено динаміку співвідношення факту та художньої трансформації, а також підкреслено значен-

ня автобіографічних мотивів для творення жіночого письма й формування індивідуальної авторської манери Вільде.

Ключові слова: Ірина Вільде, автобіографізм, жіноче письмо, текст і досвід, «Сестри Річинські», галицька проза.

Постановка проблеми в контексті сучасної філологічної науки. Постать Ірини Вільде невіддільна від жіночої історії української літератури ХХ століття. Її творчість формувалася під впливом багатьох чинників: родинної атмосфери інтелігентського середовища, травматичного досвіду двох воєн, специфіки міжвоєнного галицького соціуму, а також особистих життєвих випробувань. Сучасна філологія дедалі частіше розглядає письменницьку творчість не як ізольований текст, а як продукт складної взаємодії між біографією, історичним часом і внутрішнім світом автора. Тому аналіз автобіографічних мотивів у прозі Вільде є важливим компонентом вивчення її творчого методу, жіночого письма та формування авторської ідентичності.

Автобіографізм у літературі сьогодні осмислюється як спосіб авторської самопрезентації, механізм реконструювання приватного досвіду та засіб кодування соціокультурних реалій. У випадку Вільде особистий досвід молоді інтелігентки, яка зростала в період трансформацій, стає не лише матеріалом для сюжету, а й інструментом фіксації ментальності покоління. Отже, дослідження автобіографічних мотивів є ключем до прочитання її художнього світу.

Метою цієї статті є узагальнити наукові підходи сучасних дослідників до інтерпретації автобіографічного виміру творчості Ірини Вільде, спираючись на праці, присвячені її малій прозі, ранній творчості та жанрово-стильовим особливостям; проаналізувати прояви біографічних мотивів у ключових текстах письменниці («Метелики на шпильках», окремі новели, «Сестри Річинські») через співставлення авторських автобіографічних елементів із їх художньою трансформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до творчості Ірини Вільде активно триває в українському літературознавстві. Вагомі спостереження щодо ранньої малої прози подає Н. Мафтин, яка підкреслює, що саме тексти 1930-х років дають змогу найповніше простежити витoki індивідуального стилю письменниці та специфіку її психологічної оповіді. Дослідниця наголошує на поєднанні ліризації наративу, внутрішнього монологу та конфліктної побудови новел, які відображають особистий досвід авторки, хоча й художньо переосмислений (Мафтин, 1998: 5). У працях Н. Карач автобіографічний аспект постає через аналіз жанро-

вої еволюції Вільде. Дослідниця вказує, що рання новелістика, повістевий цикл «Метелики на шпильках» і роман «Сестри Річинські» формують цілісну траєкторію становлення авторського письма, де особистий життєвий досвід стає як один із ключових чинників формування художньої моделі світу (Карач, 2021: 4). Н. Карач підкреслює, що саме синтез імпресіоністичних, неоромантичних та реалістичних елементів дозволяє Вільде створювати тексти, в яких автобіографізм подається не як відтворення фактів, а як внутрішня історія переживань.

Цінні спостереження щодо формування індивідуального авторського голосу містяться у розвідці Н. Бабюк, присвяченій топосу міста в прозі Вільде. Дослідниця показує, як простір міста стає не лише художнім тлом, а й маркером особистісних змін героїнь, що значною мірою корелює з біографічними автобіографічними віхами самої письменниці (Бабюк, 2019: 6). Саме у переході між приватним досвідом і колективними уявленнями про соціокультурний простір Н. Бабюк убачає одну з ключових рис письма Вільде. Зіставлення отриманих висновків дає підстави говорити про комплексний характер автобіографізму: це не лише відсилення до конкретних подій життя письменниці, а спосіб осмислення досвіду жінки в соціокультурному середовищі першої половини ХХ століття. У цьому аспекті творчість Вільде органічно вписується у широку традицію жіночого письма, що підкреслює й Р. Жаркова, наголошуючи на ролі особистого досвіду у побудові жіночого наративу (Жаркова, 2023: 251).

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найпомітніших рис прози Ірини Вільде є органічне поєднання приватного досвіду з художнім вимислом. Її твори виростають із життєпису, але не зводяться до нього; навпаки – автобіографічні елементи виконують функцію образотворчого засобу, що допомагає розкрити жіночу чуттєвість, психологізм і світобачення.

1. Автобіографічні елементи в ранній прозі. У циклі «Метелики на шпильках» та ранній новелістиці простежуються мотиви дорослішання, входження у світ, пошуку власного місця в суспільстві. Це співвідноситься з юністю самої Вільде, її навчанням, першим досвідом самостійності. Лірична героїня творів – молода дівчина з інтелігентського середовища, чутлива до краси та водночас вразлива до соціальних обмежень – має очевидні паралелі з авторкою (Вільде: 2). Емоційність оповіді, інтонація щоденникової сповіді, увага до дрібних психологічних деталей підкреслюють автобіографічну природу цих текстів.

2. Родинний досвід як основа для структурування художнього світу. У багатьох дослідників викликає інтерес питання про те, наскільки «Сестри Річинські» пов'я-

зані з родинною історією Вільде. Хоча роман не є прямим автобіографічним твором, у ньому містяться мотиви складних стосунків між поколіннями, конфліктів між традицією та модерністю, пошуку жінкою власної ідентичності. Вільде змальовує родинний простір як систему, у якій кожен персонаж взаємопов'язаний. Такий підхід перегукується з досвідом авторки, яка зростала в інтелігентній родині, де панували високі моральні вимоги та строгі виховні норми. Образи Річинських, зокрема старшої жінки в родині, віддзеркалюють складні стосунки Вільде з материнською фігурою, що неодноразово згадується в мемуарній літературі.

3. Автобіографічність як інструмент жіночого письма. Письменниця вибудовує оповідь кризь призму жіночого досвіду: емоційного, тілесного, соціального. Героїні її творів долають обмеження патріархального середовища, шукають самореалізації, переживають травми кохання, материнства, морального вибору (Вільде, 1986: 46). Це корелює з власною біографією Вільде, яка була активною учасницею літературного процесу, зазнавала критики, відчувала суспільний тиск щодо ролі жінки.

Автобіографічний мотив самотності, внутрішньої боротьби, прагнення творчої свободи простежується як у ранніх новелах, так і в пізніх текстах. У романі «Сестри Річинські» він реалізується через різні жіночі характери – від покірних до бунтівних, що віддзеркалює внутрішній світ самої авторки.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз дає змогу узагальнити основні підходи сучасних дослідників до інтерпретації автобіографічного виміру творчості Ірини Вільде та визначити його місце у формуванні стилю письменниці. У працях Н. Мафтин простежено акцент на психологічній природі ранньої малої прози, що засвідчує її зв'язок з особистими переживаннями авторки та становленням індивідуального письма. Дослідження Н. Карач дозволяють побачити, як біографічний досвід вписується у ширший жанрово-стильовий розвиток письменниці, зокрема у повістеву трилогію та роман «Сестри Річинські». Робота Н. Бабюк демонструє, що топос міста у прозі Вільде часто слугує маркером особистісних трансформацій героїнь і водночас відображає соціокультурні зміни, пов'язані з власними біографічними обставинами авторки. Враховуючи теоретичні висновки Р. Жаркової щодо жіночого письма як простору самоінтерпретації, творчість Ірини Вільде можна розглядати у руслі загальноєвропейських підходів до жіночої прози, де автобіографічність постає не як відтворення фактів, а як спосіб художнього осмислення досвіду.

Автобіографічний вимір у творах Ірини Вільде є важливою складовою її індивідуального стилю. Він не зводиться до прямої проекції життєпису, а функціонує

як засіб формування внутрішнього світу героїнь, організації наративу та вибудови художньої логіки тексту. Це дозволяє розглядати творчість письменниці як цілісний простір, у якому особистий досвід і літературні завдання взаємодіють та збагачують одне одного.

Список використаних джерел

- Бабюк Н. С. Топос міста у прозі Ірини Вільде [Електронний ресурс] : дис. канд. філол. наук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Babiuk_Nataliia/Topos_mista_u_prozi_Iryny_Vilde/ (дата звернення: 25.11.2025).
- Вільде І. «Метелики на шпильках» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.com.ua/uk/book/meteliki-na-shpylkakh/> (дата звернення: 25.11.2025).
- Вільде І. Твори : в 10 т. Т. 1, кн. 1: Сестри Річинські: роман / ред. тому Р. М. Федорів; передм. Р. І. Іванчука. Київ: Дніпро, 1986. 638 с. Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000019984> (дата звернення: 25.11.2025).
- Жаркова Р. Жіноче письмо, автorka, героїня в українському літературознавстві часів незалежності. *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2023. Т. 13, № 2. С. 249–260. https://www.uwm.edu.pl/cbew/2022-13-2/19_ZHARKOVA-R.pdf (дата звернення: 25.11.2025).
- Карач Н. М. Жанрово-стильова своєрідність прози Ірини Вільде в контексті української літератури 30–60-х років XX століття : дис. канд. філол. наук (доктора філософії) : спец. 10.01.01 «Українська література». Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2021. Режим доступу: <https://surl.lu/emxpdz> (дата звернення: 25.11.2025).
- Мафтин Н.В. Мала проза Ірини Вільде: неповторність індивідуального голосу. Івано-Франківськ: Плай, 1998. 116 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Maftyn_Natalia/Mala_proza_Iryny_Vilde_nepovtornist_indyvidualnoho_holosu.pdf (дата звернення: 25.11.2025).

References

- Babiuk N. S. Topos міста u prozi Iryny Vilde [Elektronnyi resurs] : dys. kand. filol. nauk. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 2019. https://chtyvo.org.ua/authors/Babiuk_Nataliia/Topos_mista_u_prozi_Iryny_Vilde/ (25.11.2025).
- Karach N. M. Zhanrovo-stylova svoieridnist prozy Iryny Vilde v konteksti ukrainskoi literatury 30–60-kh rokiv KhKh stolittia : dys. kand. filol. nauk (doktora filosofii) : spets. 10.01.01 «Ukrainska literatura». Ternopil : Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, 2021. Rezhym dostupu: <https://surl.lu/emxpdz> (25.11.2025).
- Maftyn N.V. Mala proza Iryny Ville: nepovtornist indyvidualnoho holosu. Ivano-Frankivsk: Plai, 1998. 116 s. Rezhym dostupu: https://shron1.chtyvo.org.ua/Maftyn_Natalia/Mala_proza_Iryny_Vilde_nepovtornist_indyvidualnoho_holosu.pdf (25.11.2025).
- Vilde I. «Metelyky na shpylkakh» [Elektronnyi resurs]. <https://lib.com.ua/uk/book/meteliki-na-shpylkakh> (25.11.2025).
- Vilde I. Tvory : v 10 t. T. 1, kn. 1: Sestry Richynski: roman / red. tomu R. M. Fedoriv; peredm. R. I. Ivnichuka. Kyiv: Dnipro, 1986. 638 s. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000019984> (25.11.2025).
- Zharkova R. Zhinoche pysmo, avtorka, heroinia v ukrainskomu literaturoznavstvi chasiv nezalezhnosti. *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2023. Т. 13, № 2. S. 249–260. https://www.uwm.edu.pl/cbew/2022-13-2/19_ZHARKOVA-R.pdf (25.11.2025).

BETWEEN LIFE AND TEXT: AUTOBIOGRAPHICAL MOTIFS IN IRINA VILDE'S PROSE

Daria Yatsenko, second-year student of the second (master's) level of higher education majoring in 'Biography and Textology' at the Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article examines the autobiographical dimension of Iryna Vilde's prose, in particular the mechanisms of penetration of personal experience, private experiences and socio-cultural conditions into the artistic fabric of her works. It analyses how the writer integrates her own biography into the literary narrative, modelling female characters, the space of a Galician city, the issues of family relationships and the traumatic experience of the interwar period. Critical studies that interpret Vilde's prose as a form of artistic self-expression are summarised, and it is clarified which elements of her life story become structural for the novels 'The Richynski Sisters,' the cycle 'Butterflies on Pins,' and her early short stories. The article traces the dynamics of the relationship between fact and artistic transformation, and emphasises the importance of autobiographical motifs for the creation of women's writing and the formation of Vilde's individual authorial style.

Keywords: Iryna Vilde, autobiography, women's writing, text and experience, The Richynski Sisters, Galician prose.